

СЕКЦІЯ «СУЧАСНА ОСВІТА: МЕТОДОЛОГІЯ,
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА»
СЕКЦІЯ «СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕТОДОЛОГИЯ,
ТЕОРИЯ, ПРАКТИКА»

Чулошнікова М. О.

САМООРГАНІЗАЦІЯ ТА САМООЦІНЮВАННЯ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ

Сучасне постіндустріальне суспільство набагато більше, ніж індустріальне, зацікавлене в тому, щоб його громадяни були здатними активно діяти, приймати рішення, самостійно шукати необхідну інформацію, гнучко адаптуватися в умовах життя, що постійно змінюються. [4, с. 87]

Якщо ж конкретизувати відповідні настанови стосовно студентів, зокрема педагогічних спеціальностей, то постає значуще продовження вищесформульованої тези: для майбутніх фахівців цього напрямку актуальності набуває така мета, як допомога відбутися тій особистості, що перебуватиме поряд – себто вихованцеві. Для подальшого свого розвитку наша країна потребує таких людей, що здатні відтворювати не тільки матеріальний, скільки її інтелектуальний потенціал. Випускник сучасного вишу повинен самостійно мислити, вміти побачити ті труднощі, що виникають в реальному світі та шукати шляхи їх раціонального подолання, чітко уявляти, де та яким чином набуті знання можуть бути застосовані в практичній діяльності. [2, с. 23]

Педагогічна практика показала, що існує низка проблем, без вирішення яких неможливо забезпечити продуктивний розвиток інтелектуальних здібностей студента, а надалі виховати та сформувати успішного молодого фахівця, особистість з активною громадською позицією. Тому на перший план в освітньому процесі виходить задача формування критичного мислення у тих, хто навчається. [4, с. 17]. Йдеться перш за все про такі компоненти означеного рівня мислення, як здатність до засвоєння нової інформації, адекватного сприйняття текстів, інтелектуальна рухливість, гнучкість мислення, рефлексивність, що в сучасному суспільстві одночасно є важливою умовою відносно безболісної адаптації до швидкозмінних життєвих обставин. Тобто – своєрідним психологічним запобіжником в стресогенному вирі сучасності.

Існує думка, що перехід до критичного рівня мислення в тому чи іншому суспільстві є необхідною передумовою також для початку цивілізаційного розвитку даного суспільства. [4, с. 28]. Незважаючи на давню історію аналізу проблеми формування цього феномену, в наш час є досі актуальним пошуку педагогічних шляхів її вирішення.

Перед педагогами постає складне питання: яким має бути освітній процес, в якому б студент опанував засобами отримання нових знань, набув здатності критично мислити, досліджувати процеси, що відбуваються в педагогічній діяльності. Набір ключових навичок, що є необхідними

для критичного мислення, включає в себе спостережливість, здатність до інтерпретації, аналізу, виведенню заключень, здатності давати оцінки.

В нашій роботі ми слугували наступним визначенням критичного мислення: це якість особистості, що проявляється в здатності суб'єкта адекватно розуміти думки іншого, виділяти головну ідею в змісті, усвідомлювати та співставляти множину точок зору, висувати тези та аргументувати їх. [3, с. 53] Критичне мислення забезпечує процес самопізнання, самоосвіти, самореалізації особистості, успішній самоорганізації особистості в процесі будь-якого виду діяльності.

В процесі наукового дослідження поняття «самоорганізація», а зокрема «педагогічна самоорганізація» розглядалось з різних точок зору та аспектів його практичного застосування, а саме: в якості принципу чи процесу воно досліджувалась педагогами і психологами у контексті вивчення організації навчальної діяльності чи організованості суб'єкта навчання, як різновид діяльності (К.Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Г. Балл, Л. Божович, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн та ін.).

Слід зазначити, що попри достатньо тривалий час перебування в центрі науково-педагогічного дослідження, термін «самоорганізація» досі не дістав чіткого визначення та класичного формулювання, оскільки традиційно розглядається з різних точок зору. В контексті нашого дослідження ми слугували наступним визначенням означеного поняття: «Самоорганізація – це діяльність та здатність особистості, що пов'язані з вмінням організувати себе, а також таке, що проявляється в цілеспрямованості, активності, обґрунтованості мотивації, плануванні своєї діяльності, самостійності, швидкості прийняття рішень та відповідальності за їх, критичності оцінки результатів своєї діяльності...» [2, с. 14]

Наріжним каменем наших педагогічних пошуків стала ключова теза: найпершим завданням сучасної вищої освіти вчителя є набуття ним здатності мислити самостійно.

По-перше, наші спостереження за процесом навчальної діяльності першокурсників свідчать про те, що багато хто з нещодавніх учнів (а іноді і старшокурсників!) не володіють культурою читання навчальної та наукової літератури, тобто не вміють читати вдумливо, іноді не розуміють прочитаного, не здатні виділити головне, не розмірковують над отриманою інформацією.

По-друге, певна кількість студентів на здатна відповісти на поставлене запитання – так, наприклад, не складає проблеми дати відповідь на питання, що звучить так само, як цитата з розділу або параграфу підручника, проте, в разі перефразування запитання та перетворення його на проблемне – складнощі з відповіддю стають значними, іноді – неподоланими для студента. Дедалі частіше під час відповіді на семінарах студенти намагаються просто озвучити зміст ксерокопії з відповідного розділу підручника, не аналізуючи їх, не виокремлюючи головне, не виділяючи причинно-наслідкові зв'язки тощо.

Значна кількість студентів під час роботи на семінарах, особливо на одноособних виступах, вдається до необдуманого компіляції термінів, неосмисленого використання малознайомих або хибно зрозумілих термінів

зادля справляння враження «науковості» власного виступу.

Допомогти у вирішенні означених проблем та у створенні умов, що максимально стимулюватимуть розвиток інтелектуальних здібностей студентів, може, на нашу думку, використання прийомів технології критичного мислення.

В практиці нашої роботи з метою реалізації означених задач запроваджено практику «збирання» студентами педагогічних ситуацій, свідками яких вони перебували під час проходження практики, в соціальному та побутовому спілкуванні тощо. Оформлений відповідним чином, цей матеріал є цікавим практичним завданням для спільного обговорення в процесі практичного заняття. Така робота стимулює формування небайдужого ставлення студентів до колізій спілкування в соціумі, спонукає їх як майбутніх педагогів і батьків до постійного педагогічного пошуку, поживляє інтерес студентів до майбутньої професії.

В методичному аспекті – технологія містить низку методик, що пропанують прийоми роботи за всіма видами навчальної діяльності. Спрямованість означених методик можна окреслити наступними тезами:

- не обсяг знань або кількість інформації є метою освіти, а те, як студент здатний керувати цією інформацією: шукати її, найкращим чином привласнювати, знаходити в ній зміст, застосовувати в житті;
- не привласнення «готового» знання є показником успішності навчальної діяльності майбутнього педагога, а конструювання свого, що народжується в процесі освіти;
- особливого значення набуває комунікативно – діяльнісний принцип освіти, що передбачає діалоговий режим занять, спільний пошук рішення проблем, а також «партнерські» відносини між викладачем та студентами.

Таблиця 1. Самоорганізація підготовки до практичних занять

*Примітка: заповнюється студентом

Характер підготовки		Дати занять			
1	Прочитана обов'язкова література				
2	Прочитана додаткова література				
3	Прочитані конспекти лекцій				
4	Складено конспект основної літератури				
5	Складено план відповіді та план роботи на заняттях				
6	Сформульовано запитання до викладача, що проводить заняття, надалі з'ясовано їх під час поточної або індивідуальної консультації з викладачем				

7	Виписано в робочий глосарій та з'ясовано за довідковими джерелами або у викладача під час консультації зміст та значення маловідомих або невідомих наукових термінів, що містяться в навчальному матеріалі до теми.					
8	Під час підготовки обговорював деякі проблеми -з друзями -з викладачем					
Підсумок: самооцінювання – прогноз оцінки наступного виступу на черговому практичному занятті						

Література:

1. «Про вищу освіту»: Закон України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум вид-во, 2001. – 11 – 38 с.
2. Арешонков В.Ю. Педагогічна самоорганізація в контексті удосконалення післядипломної педагогічної освіти. Код доступу: http://magdalynivka.at.ua/index/ pedagogichna_samoorganizacija/0-55
3. Афанасьєва, Н. А. Самоорганізація – фактор успішності учебної діяльності // Фундаментальні дослідження. – 2008. №2. – С. 60 – 61.
4. Аверін М. Метод самоорганізації особистості та його соціально-педагогічні перспективи. // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково-методичний збірник/ - К.: Контекст, 2000. - 336 С.